

**ДО ПИТАННЯ КООРДИНАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ УЧНІВ З
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В РАМКАХ
ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ**

Ланін А. В.,

канд. пед. наук, старший науковий співробітник

лабораторії проблем інклюзивної освіти

Інституту спеціальної педагогіки

Національної Академії педагогічних наук України,

м. Київ

Організація інклюзивного навчання на сьогодні в Україні є одною з найбільш актуальних тем у зв'язку з навчанням дітей з особливими освітніми потребами в «Новій українській школі». За останні 40 років в українській системі освіти організація навчання дітей з ООП поступово відходила від сегрегаційної парадигми. Запропонований в свій час шлях інтеграції був короткотривалим і не став реальною альтернативою в освіті таких дітей. Отже, на даний момент ми підійшли до точки, де інклюзія створила конкуренцію між закладами освіти та стала центральною темою для дискусій.

Процес організації інклюзивного навчання починається з бачення батьками та громадою освітнього маршруту дитини з ООП. Наступним кроком є визначення та зарахування дитини в школу (звичайна школа або клас за місцем проживання чи в іншому зручному для батьків районі). Обрана школа в свою чергу забезпечує для таких учнів адаптований навчальний план і адаптовані (за потреби модифіковані) програми, адаптоване оцінювання (це критеріальна оцінка для отримання зворотного зв'язку і виявлення особливих освітніх потреб дитини), адаптоване викладання, адаптоване доступне середовище, толерантне ставлення.

Самостійно школа не може забезпечити всі необхідні ресурси (фахівці, приміщення, час, фінансування), отже питання підтримки та надання ресурсів слід розглядати з точки зору трьох різних інстанцій – держава, місцеве самоврядування, школа. Злагоджена співпраця таких різних за статусом

інституцій неможлива без відповідного керівництва та координації зусиль усіх зацікавлених сторін.

У сучасній системі освіти мало сфер потребують тісної співпраці і командної роботи. Особливої ролі співробітництво набуває в процесі інклюзивного навчання, де в ідеалі вчитель може працювати в різних комбінаціях з учителями-дефектологами; консультантами зі спеціальної освіти; шкільними психологами, логопедами та іншими фахівцями; місцевими медичними установами, поліцією та громадськими інстанціями; парапрофесіоналами; методичними консультантами і, звичайно, з батьками.

Успішна співпраця в галузі інклюзії залежить від наступних факторів:

- окреслення та визначення зрозумілих і єдиних цілей в області співпраці;
- визначення та розподіл ролей різних сторін з паралельним процесом окреслення персональної та спільної відповідальності за прийняття рішень та результатів їх реалізації;
- застосування підходу проблема-рішення, припускаючи, що у процесі організації співробітництва відбувається аналіз проблем та ймовірні шляхи їх рішень;
- створення заснованої на взаємоповазі атмосфери довіри;
- формування готовності вчитися один у одного;
- прийняття заснованих на основі консенсусу рішень;
- запит і отримання об'єктивного зворотного зв'язку без додаткових оціночних суджень;
- довіру та шанобливе ставлення до ідей і досягнень оточуючих;
- розробка потрібних для вирішення конфліктів процедур і вміле керівництво щодо їх реалізації;
- організація періодичних зустрічей для визначення динаміки розвитку процесів співробітництва.

Ефективна координація співпраці вимагає ініціативності та прийняття кимось функцій керівника-координатора. Цей процес по різному реалізуються в різних країнах. Координувати та керувати командною роботою можуть опорні

фахівці шкіл, керівництво або відповідальні за відповідний напрям роботи вчителі. Адже з приходом до закладу освіти такої дитини постає питання визначення особи, у завдання якої для підтримки навчання і розвитку учня з ООП входить організація необхідної співпраці з фахівцями різних профілів, керівниками установ різного профілю, батьками і вчителями (у подальшому – координатор навчання учня з ООП).

Насьогодні координація діяльності шкільної команди покладається на представника адміністрації закладу. Зазвичай, це директор закладу, який потім може делегувати ці повноваження методисту і долучатися до засідань команди у разі необхідності. Отже ця функція в українському освітньому просторі розпорошена між різними фахівцями (керівник закладу, його заступники, вчитель, асистент, фахівці інклюзивно-ресурсних центрів і т.д.), що не сприяє ефективності процесу вцілому.

На нашу думку, можна означити наступні напрями для координації навчання учня з ООП.

1. Координація впровадження розроблених в школі принципів та моделей організації навчання учнів з ООП.

2. Консультування вчителів і координація впровадження спрямованих на учнів з ООП фахових послуг.

3. Робота з документацією учнів з ООП.

4. Співпраця з батьками.

5. Співпраця з позашкільними організаціями з підтримки учнів з ООП.

У Законі про освіту сказано, що принципи та шляхи організації навчання учнів з ООП визначаються та приймаються безпосередньо школою. І тут залишається можливість прийняття школою рішень відповідно зі своїми потребами і можливостями, а саме, якою мірою та яким чином буде надаватися необхідна учням з ООП підтримка.

У навчальному плані школи повинні бути описані додаткові фахові заходи для учнів з різними ООП їх характеристика, призначення, застосування та оцінювання результативності цих заходів. Принципи внутрішкільної та позашкільної співпраці повинні бути чітко зафіксовані в документі про

організацію навчання дітей з ООП. В ідеалі у розробці даного документа бере участь весь шкільний колектив. Це забезпечує участь і відповідальність усіх сторін у процесі роботи з учнем з ООП.

Координатор навчання учня з ООП повинен дуже ретельно враховувати потребу в консультуванні всіх вчителів: як визначити учнів з ООП, як адаптувати навчання, навчальні матеріали та навчальне середовище. Не можна припускати, що координатор навчання учня з ООП завжди знає правильні відповіді на питання, як найкращим способом надавати підтримку учням з ООП, хоча варто мати на увазі факт, що саме він має бути ініціатором пошуку необхідної інформації та можливих рішень.

Координатор навчання учня з ООП повинен знати, якого навчання потребують вчителі та як методом рефлексивної практики створити готове до співпраці навчальне співтовариство між усіма пов'язаними з організацією навчання учнів сторонами. Для цього координатор навчання учня з ООП повинен, допомагати класному керівнику або вчителю предметнику в складанні і впровадженні індивідуальної програми розвитку. Тут важливо, щоб для учнів з ООП були поставлені посильні та розвивальні цілі в навчанні, за результативністю яких ведеться постійне спостереження.

Якщо з'ясувалася необхідність допомоги учням різними додатковими способами, то координатор навчання учня з ООП організовує спільне обговорення (круглий стіл), до якого залучаються всі, хто працює з учнем. За круглим столом приймаються рішення в області необхідності допомоги учню та визначається відповідальність сторін щодо застосування необхідних додаткових фахових послуг. У період впровадження заходів працюють з учнем учителя і фахівці, що займаються розвитком учня і допомагають йому справлятися з повсякденним життям.

Для оцінки результативності застосування заходів всі вчителі, які беруть участь в їх застосуванні описують як мінімум раз на пів року розвиток дитини і пропонують свої рекомендації. По закінченню періоду застосування заходів координатор навчання учня з ООП у співпраці з вчителями і фахівцями оцінює результативність заходів і пропонує батькам та, в разі потреби, директору

подальші дії: закінчити застосування заходів; продовжити здійснювати заходи в такому ж або збільшеному обсязі; змінити заходи або додати нові; провести додаткові дослідження, звернутися до лікаря-фахівця чи до ІРЦ.

Зазвичай організатором співпраці з батьками є вчитель або його асистент, але в деяких випадках потрібне втручання координатора навчання учня з ООП. Важливо, щоб координатор навчання учня з ООП використовував при спілкуванні з батьками гнучкий підхід. Особливо в тих випадках, коли один з батьків не хоче визнавати, що його дитина має особливі потреби і не згоден із запропонованими школою послугами та заходами. Часто ця робота може стати складною для координатора навчання учня з ООП, тому дуже важливо побудувати довірчі відносини між сторонами та за необхідності залучити психологів чи інших фахівців.

Координатор навчання учня з ООП повинен проконсультувати батьків, яким чином вони можуть підтримати розвиток дитини вдома для досягнення кращих результатів у школі. У процесі складання ІПР чи при плануванні загальноосвітніх заходів слід брати до уваги думку батьків про сильні та слабкі сторони своєї дитини, що знайшли свій прояв у процесі шкільного навчання.

До завдань координатора навчання учня з ООП, звичайно, входить співпраця з різними позашкільними інституціями. Насьогодні існує багато позашкільних установ, з якими координатор навчання учня з ООП може співпрацювати в інтересах дитини.

У разі якщо методи, що застосовуються в школі є недостатньо результативними, то первинним партнером для співпраці часто є ІРЦ, де проходить додаткове обстеження дитини фахівцями-професіоналами, які консультують вчителів і батьків та, за необхідності, пропонують застосування персоналізованих методів навчання.

Усвідомлена підтримка і включення в навчальну роботу учня з ООП, особливо дитини з інвалідністю, залежить від того, наскільки на державному рівні добре скоординовані між собою послуги освітньої, соціальної сфери і охорони здоров'я. Досить часто пропоновані державою послуги сконцентровані швидше на підтримку самої системи, ніж на дитину і сім'ю. У такому випадку

координатор навчання учня з ООП має консультаційно допомогти родині та дитині з метою забезпечення доступності всіх необхідних послуг.

При необхідності координатор навчання учня з ООП повинен співпрацювати з установою по захисту дітей і молодіжними організаціями, фахівцями місцевого самоврядування і т.д. Також для забезпечення найкращих практик та навчання на досвіді інших може допомогти співпраця з іншими школами. При включенні учня з ООП в освітню діяльність у школі за місцем проживання, консультації можуть забезпечити фахівці відповідної спеціальної школи.

Отже, спираючись на вище згадане можна висунути вимоги до компетенцій особи призначеної координатором навчання учня з ООП, а саме, вона має володіти наступними знаннями:

- ✓ ознайомена з регулюючими навчальну діяльність учня з ООП законами, нормативними актами і постановами;
- ✓ володіє знаннями про ключові компетенції інклюзивної освіти та їх значення;
- ✓ знає і вміє використовувати можливості підтримки учня з ООП в інклюзивну навчальному просторі;
- ✓ уміє спостерігати за результативністю застосовуваних до учня з ООП заходів і оцінювати досягнення учня;
- ✓ уміє спрямовувати організацію навчальної роботи в школі з огляду на потреби учня з ООП і можливості школи, у тому числі здатна укомплектувати команду супроводу в школі, спрямовувати і керувати її діяльністю;
- ✓ здатна співпрацювати з позашкільними інстанціями і створити підтримуючу учня з ООП систему супроводу;
- ✓ знайома зі своєрідністю процесу навчального консультування;
- ✓ уміє аналізувати і рефлексувати як свої, так і чужі дії в школі, планувати необхідні курси навчання для вчителів і всієї команди.

Отже, впровадження та окреслення функцій координаторів навчання учнів з ООП не можливе без врахування постійної зміни ролі координатора

навчання учнів з ООП, що відбуваються, насамперед, у зв'язку з неухильним збільшенням кількості дітей з ООП охоплених інклюзивним навчанням. Широким застосуванням принципів інклюзивної освіти, а саме, надання та координація послуг має залежати, насамперед, від потреб дитини.

Література

1. Колупаєва А. (2007). Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади.
2. Софій Н., Кавун Ю. (2006) Посібник для батьків і педагогів з обстоювання та захисту прав дітей з особливими освітніми потребами та громадської діяльності, – 141 с.
3. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами: методичний посібник / Під заг.ред Софій Н.З. Укладачі Луценко І.В., Заєркова Н.В., -К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. - 66 с.
4. А. Колупаєва, Н. Софій, Ю. Найда, О. Таранченко, С. Єфімова, Н. Слободянюк, І. Луценко, Л. Будяк; За заг. ред. Л. Даниленко. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник. К.–2009
5. Mitchell, D (2014). What really Works on Special and Inclusive education: Using evidence-based teaching strategies, 302
6. Hegarty, S. (2001). Inclusive education:- a case to answer. Journal of Moral Education, 30(3), 245
7. Skipper, S. (2006). Conceptual Framework for Effective Inclusive Schools. Retrieved September 2006, from www.leadership.fau.edu/icsei2006/papers/skipper.doc
8. Talbert, J E & McLaughlin, M W, 1994, Teacher professionalism in local school contexts. In American Journal of Education, 102, pp 120-59